

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาผู้เรียนให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่ตั้งค่มุ่งหวังไว้ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นนอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นที่มุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากร ครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งดงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป (กรมสุขภาพจิต, 2551, หน้า 1)

กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคน โดยมุ่งหวังว่านักเรียนจะได้เติบโตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม พร้อมด้วยสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี จึงได้จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น โดยมุ่งหวังว่าครูทุกคนสามารถให้ความดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งด้านการส่งเสริมในส่วนที่ดีของนักเรียน ด้านการป้องกันมิให้ปัญหาเกิดขึ้นหรือลุกลามมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กกลุ่มเสี่ยง และสามารถแก้ไขปัญหานักเรียนในเบื้องต้นได้ ทั้งนี้ให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้

ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่เป็นไปตาม บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้ทั้งนักเรียน บุคลากรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนรวมทั้งกระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตรวจสอบได้ เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม (กรมสุขภาพจิต, 2551)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 2) ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดจัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาป้องกัน แก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ด้วยนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว โรงเรียนบ้านบึงหล่มเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้จัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากสรุปผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านบึงหล่ม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ครอบครัวแตกแยก นักเรียนต้องอาศัยอยู่กับตา ยาย ปู่ ย่า ทำให้นักเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่ที่ดี และต้องออกไปหารายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้กับตนเอง ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ออกกลางคัน มีภาวะทุพโภชนาการ ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เนื่องด้วยโรงเรียนยังขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความตระหนักในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจังการดำเนินงานยังไม่เป็นไปตามระบบ และขั้นตอนที่ชัดเจน การติดต่อประสานงานไปยังหน่วยงานภายในและภายนอกยังไม่ดีเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีแนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนบ้านบึงหล่ม (โรงเรียนบ้านบึงหล่ม , 2556, หน้า 6)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อจะได้แนวทางมาปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลการช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษาตามกรอบแนวคิดการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 35)

- 1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 1.2 การคัดกรอง
- 1.3 การส่งเสริมและพัฒนา
- 1.4 การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
- 1.5 การส่งต่อ

2. ประชากรหรือผู้ให้ข้อมูล

- 2.1 ประชากรในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม
ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม ปีการศึกษา 2557 จำนวน 36 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 2 คน ครู จำนวน 16 คน และตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 18 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

- 2.2 ผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จำนวน 17 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม
อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

3.2 ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม
อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

3.3 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม
อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีขั้นตอนที่ชัดเจน วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน

1.2 การคัดกรอง หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้ มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา

1.3 การส่งเสริมและพัฒนา หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองด้านต่างๆ

1.4 การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข หมายถึง การดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน และหาวิธีการช่วยเหลือป้องกัน โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนให้เป็นปัญหาของสังคม

1.5 การส่งต่อนักเรียน หมายถึง การส่งนักเรียนที่มีปัญหาอยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ให้กับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การส่งต่อภายในและการส่งต่อภายนอก

2. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ลักษณะที่เป็นจริงในปัจจุบันในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
3. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ลักษณะของสถานการณ์ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
4. แนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือของ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
5. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
6. ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่มีหน้าที่ดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ในโรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
7. ตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนแต่ละระดับชั้นที่ได้จากเลือกมาเป็นตัวแทน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
8. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ทราบสภาพ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพต่อไป